

I R O D A L O M.

Kornis Gyula: Herczeg Ferenc. (Különlenyomat a Petőfi-Társaság tagjai által írt »Herczeg Ferenc« című könyvből.) Budapest, 1941. 8-r., 98 lap.

Valóban a legkritikább esetek sorába tartozik a nemzetek művelődési életében, hogy egy-egy író, ki még élő fia nemzetének s tehetsége és művészete egész teljességével működő tagja hazája irodalmi életének, már szinte egy emberöltő óta pedagógiai értékű és tényezővé váljék a honi iskolákban, úgy is mint az irodalomtörténeti tanításnak tárgya és alkotó eleme, s úgy is, mint íróművészete egész szellemével nemzetnevelő erő és hatalom népének életében. Ez mindenesetre csak Istentől fölkent költőfejedelmeknek adatott meg, mint pl. Arany Jánosnak az ő Toldijával a XIX. század utolsó negyedében.

Ez jutott osztályrészül a ma élő magyar írók legnagyobbjának, Herczeg Ferencnek, kiről már a régen porladó Beöthy Zsolt is szárnyaló szavakkal emlékezett meg rendkívül elterjedt és kedvelté vált irodalomtörténeti tankönyvének nem épen első, hanem csak későbbi, de mégis mintegy 30 évvel ezelőtt megjelent kiadásaiban s beleoltotta ezzel a nagy nemzeti író, a *Pogányok*, a *Bizánc*, az *Ocskay brigadéros* szerzője iránti tiszteletet és szeretetet a magyar ifjúságba. Ez lett jutalma Herczeg Ferenc törhetetlen hűségének, mellyel nemzete nagy történeti sorsfordulatait művészete ragyogó alkotásaival kísérte, mikor a legértékesebb lelki hatásokat kiváltó olvasmányokat nyújtotta évtizedeken át az egymást fölváltó új és új nemzedékeknek.

Bizonyára a nagy író e nemzetét nevelő s egyben népét megdicsőítő elhivatottságának tudatában szedték együvé egy csokorba a Herczeg Ferencet már 50 évvel ezelőtt sorai közé választó Petőfi-Társaság mai tagjai azokat az érdekesnél érdekesebb tanulmányokat és cikkeket, irodalmi formába öntött emlékezéseket és följegyzéseket, melyek egy Herczeg Ferenc-émlékkönyvben kiadva,¹ hirdetik most a 80-adik életéve felé közeledő író töretlen nagyságát és jelentőségét.

Ez irodalmi kegyelet jegyében született emlékkönyvből, melynek cikkírói közt sok jeles író közt ott látjuk Csathó Kálmán, Gulácsy Irén, Havas István, Czóbel Minka, Gáspár Jenő, Harsányi Zsolt, Hegedűs Lóránt, Szász Károly, Voinovich Géza s más kiválóságok neveit, ezúttal kiemeljük az emlékkönyv első közleményét, *Kornis Gyula* nagy tanulmányát, mely egyébként egyidejűleg egy szép kis kötetben külön is megjelent, mint az emlékkönyv legterjedelmesebb, önállóan is becses, magában is tudományos irodalmi alkotásként értékelhető tanulmánya. Mert ebben Kornis Gyula mintegy a magyar politika legutóbb rajzolt hősei mellé (1. Magy. Paedagógia, 1940. 367. 1.) a magyar irodalom egy hasonlóan nagy hőst állítja pendant-képen, épen olyan nagyvonalú, művésziesen s mégis a filozófus szemszögéből kidolgozott hatalmas »essay«-ben, aminők a Pázmány Péterről, Kölcsey Ferencről, Apponyi Albertről alkotott lélekrajzok voltak, vagy aminőt a külön megjelent Petőfi-tanulmányban nyújtott a magyar közönségnek. Kiemeljük itt, e pedagógiai

¹ Herczeg Ferenc. Fél százados tagságának alkalmával írták a Petőfi-Társaság tagjai. Budapest, 1941. 8-r., 257. 1.

fórumon ezt a Herczeg-tanulmányt az emlékkönyv tartalmából nemcsak azért, mert külön kiadványban is szolgálja a célt, Herczeg Ferenc tiszteletét és értékelését az egész magyarság színe előtt, hanem azért is, mert egyes fejezetei határozottan pedagógiai fejtegetéseket tartalmaznak Herczeg Ferenc írói és költői művészetének megvilágítása alkalmából s mert a könyv nagy gondolat-tömbjei folyamán szerzőnk sokszor módot talál arra, hogy egyúttal magas filozófiai és lélektani, etikai és esztétikai szempontokból értékes elvi kérdéseket világítson meg pedagógiai felfogásának tükrében. Nem életrajzzal s nem pusztán lélekrajzzal, nem kizárólagos irodalomtörténeti vagy esztétikai fejtegetésekkel van dolgunk, hanem mindezeknek és a pedagógiai értékelésnek bizonyos szintézisével, nemes vegyületével, mely a lélekbúvár röntgenszemével néz be Herczeg Ferenc lelki világába, művészetének mélységeibe s vele egy nevezetes nemzeti és irodalmi korszaknak egész szellemi életformájába.

A rendkívül sokoldalú jellemzésből, melyet Kornis Gyula, mint a lelki élet kutatója, hősének tökéletesen kidolgozott portréjaként Herczeg Ferenc életének és teljes irodalmi oeuverjének pontos és hiánytalan ismerete alapján, első forrásokból merített anyagból alkotott meg, különösen megragad bennünket a pedagógiai tárgyú és érdekességű 6. fejezet, mely Herczeg Ferencet, mint a gyermek lelkének búvárárt, irodalmunkban a gyermeki érzületnek és gondolkodásnak egyik legjobb ismerőjét mutatja be. Azt, aki »a gyermekek lelkének kis ablakain nagyszerűen be tud látni, mert a maga gyermekkora lelki világában ma is teljesen otthonos.« Nem hiába költő, ezért különösen vonzódik a gyermeki képzelet problémája felé. *Meséi* nagyszerűen jellemzik a gyermek monisztikus képzeletét a megtett emberek dualisztikus fantáziájával szemben. A klasszikus *Lószőrvtélz*-ben megkapóan rajzolja a gyermekek mindent lélekkel benépesítő animizmusát és antropomorfizmusát s különös szeretettel és finomsággal öleli magához a fantasztá fiúcskákat, *Péterkét* és *Jancsit*, külön-külön.

Úgy véljük, helyes úton járunk, ha a könyv tartalmában, lélekelemzésben gazdag fejezetei közül legértékesebbnek, legjelesebbnek s legmélyebben látónak az említett 6. fejezetet tartjuk, hol alkalmat talál szerzőnk a serdülő kor erjedő lelkének megrajzolására, a gyermek játéka és a költői művészet közti kapcsolat meglátására. Tárgyának filozófiai háttérét sohasem tévesztve szemlél, mélyen járó fejtegetéseknek egész sorozatát kapjuk ezenkívül is a többi fejezetekben, melyek gyakran érintenek pedagógiai vonatkozású témákat is. Így fejt ki pl. utolsó fejezetének gazdag megfigyelései során, mint különösen becses, pedagógiai érdekes gondolatot, az irodalom lélekformáló és nevelő jelentőségét.

Általában ez a majdnem száz lapra terjedő tanulmány ismét Kornis Gyula legjobb irodalmi alkotásaira emlékeztet s újabb remekét nyújtja felénk a magyar essay-irodalomnak.

A nagyszerű, művészi értékű tárgy, Herczeg Ferencnek, az írónak és költőnek lelkisége valóban nagyvonalú, művészi, méltó feldolgozásban részesült. Kornis Gyula könyvének olvasása mindenkit meggyőzhet arról, hogy a klasszikus költőnek klasszikus interpretátora támadt tudós szerzőnkben, kinek

el nem múló értékű lélekrajza bizonyára mindenkor a fölülmúlhatatlanul legszébb palmaágat fogja jelenteni a Herczeg Ferencről szóló irodalom dicső koszorújában.

Gyulai Ágost.

Mártonffy Károly (szerk.): A mai magyar szociálpolitika. — Az 1939. évi közigazgatási továbbképző tanfolyam előadásai. — Közzéteszi: dr. vitéz Keresztes-Fischer Ferenc m. kir. t. t., belügyminiszter. — Budapest, 1939. 1030 l.

A hatalmas terjedelmű kötet *A Korszerű Közszolgálat Utja* c. sorozat 10-ik számaként jelent meg. Mjént a címből is kitűnik, az 1939. évi közigazgatási tanfolyamon elhangzott előadásokat tartalmazza. A belügyminisztérium hivatalos kiadványa s bár, hogy az értékes és tartalmánál fogva rendkívüli érdeklődésre igényt tartó munka könyvárusi forgalomba nem került.

Mártonffy Károly immár egy évtizede irányítja a közigazgatási tisztviselői szakszerű s időszerű továbbképzésének értékes és terhes munkáját. Mint vérbeli pedagógus nagyon jól tudja, hogy a csak előadásban nyújtott tanítást igen könnyen veszélyezteti a csak részben való megértés, valamint a gyors elfelejtés. Ezért a tanfolyami előadások évről-évre igen szép kiállítású kötetekben napvilágot is látnak és ezzel a bűvarkodó, de az előadásokat végighallgatni nem tudó szakérdeklődők is hozzáférhetnek a nagy kincshez. A fáradhatatlan szerkesztő ily módon már számos kötettel gazdagította a magyar tudományos irodalmat. Ezek a művek nemcsak céljukban pedagógiai vonatkozásúak, hanem igen sok értékes tanulmány közvetlenül nevelésügyi tárgyú is. Ezért kedves kötelességünknek teszünk eleget akkor, amikor a kiadás hivatalos természetét következtében amúgy is bizonyos mértékig háttérben maradó *Mártonffy Károly* munkásságát pedagógiai szempontból kívánjuk méltatni.

A kötethez *Teleki Pál gróf* miniszterelnök írt előszót. Találóa állapítja meg, hogy: »A szociális kérdéseknek és szociális irányzatnak értelme, tartalma magyaráz az, hogy a közigazgatási tisztviselőknél az emberhez való közelebbjutását szolgálja. Azt, hogy ne ügyeket intézzünk, hanem emberekkel foglalkozunk. Azt, hogy ne sablonok szerint cselekedjünk, hanem az emberi élet változatossága szerint bánjunk kivel-kivel.« — Az élet bizonyos egyformasulás mellett egyben differenciálódik is. Ennek következtében mindinkább egyéniékké válnak a közigazgatás esetei is. Az egyéni elintéztést szolgálja a közigazgatás, »a decentralizációval is, amelynek nem az a célja, hogy az íróasztalok az ország különböző városaiban álljanak, hanem az, hogy az intéző emberek olyanok legyenek, akik saját felelősséggel, felsőbb hatóságaik megkérdéztése nélkül mernek és tudnak helyükön cselekedni és intézkedni, emberi és tisztviselői felelősségérzetből egyaránt, hogy közelebb kerüljenek azokhoz az emberekhez, akikről intézkedniök kell, akiknek ügyeivel foglalkoznak.«

Vitéz Keresztes-Fischer Ferenc Szociális szempontok és feladatok az általános igazgatásban címen szabta meg a tanfolyam előadásainak irányát. Bevezetésképen szellemtörténeti szempontból megítélve világítja meg a szociális feladatok szolgálatának fontosságát a mai világban. A mai társadalmi és gazdasági berendezkedés gyors és mélyreható átalakulásának hajtóerejét